

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U002709

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 24-07-2024

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Криворотько Анастасія Олександрівна

2. Anastasiia O. Kryvorotko

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0218-2752

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 016

Назва наукової спеціальності: Спеціальна освіта

Галузь / галузі знань: освіта

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Спеціальна педагогіка

Дата захисту: 08-08-2024

Спеціальність за освітою: Спеціальна освіта

Місце роботи здобувача: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Код за ЄДРПОУ: 02066747

Місцезнаходження: проспект Науки, буд. 72, Дніпро, Дніпровський р-н., 49045, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): 6473

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 14.29.21

Тема дисертації:

1. Формування гендерної вихованості учнів з порушеннями інтелектуального розвитку середнього шкільного віку
2. Formation of gender education of children with intellectual disabilities of middle school age

Реферат:

1. У дисертації обґрунтовано теоретичні та методологічні основи формування гендерної вихованості учнів з порушеннями інтелектуального розвитку середнього шкільного віку в контексті сучасних викликів суспільства. Вони полягають у розвитку гармонійної особистості через позбавлення застарілих стереотипів, засвоєння сучасних норм культури та сприяння соціалізації учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Оскільки не завжди типові жіночі та чоловічі риси відповідають статі учнів, то статевоорієнтований підхід в освіті не є виправданим, і наразі поширюється індивідуальний підхід. Його ключовий аспект полягає у врахуванні й прийнятті особистості такою, якою вона є, і це є одним із основних завдань гендерного виховання. Проаналізовано основні поняття гендерного виховання та встановлено, що всі розглянуті терміни, а саме «стать», «гендер», «гендерна соціалізація», «гендерна культура», «гендерні стереотипи»,

«гендерна роль», «гендерна ідентичність», «гендерна свідомість» розкривають ключові аспекти ефективного розвитку майбутнього покоління у гендерному питанні. Таке поняття, як «гендерний підхід» безпосередньо пов'язаний з гендерним вихованням та навчанням, оскільки показує основний напрям спрямування дій у цих процесах: врахування особливостей особистості, її інтересів та можливостей самореалізації. Аналіз літературних джерел підкреслює необхідність спеціальних досліджень щодо гендерної вихованості дітей з порушеннями інтелектуального розвитку з метою її вивчення і розробки нових комплексних програм виховання. Вони слугуватимуть для управління процесом формування особистості дитини з порушеннями інтелектуального розвитку; сприятимуть гендерній соціалізації учнів спеціальної школи, що являє собою процес і результат загального та психосексуального розвитку дівчинки/хлопчика по мірі їх входження у соціальні стосунки. Адже без належної уваги до цього питання можна отримати такі негативні наслідки, як зростання ризику формування негативної або дифузної статевої ідентичності, що може проявлятися у виборі негативних зразків для наслідування, нездатності планувати майбутнє, котре пов'язане з гендерним самовизначенням, труднощами у формуванні Я-образу, небажанні дорослішати, невірі у власні сили, тривожності та інших проблемах. Описано такі види формування гендерної свідомості учнів з порушеннями інтелектуального розвитку середнього шкільного віку: моделювання соціальних ситуацій (Г. Блеч, І. Омельченко); формування емоційної грамотності (О. Бабяк); обговорення творів літератури і мистецтва у контексті сучасних гендерних вимірів (О. Гаврилов, В. Левицький, Н. Гаврилова); проведення уроків гендерної рівності; організація позакласної роботи з формування гендерної культури; проведення спрямованої діяльності дорослих у сфері гармонізації міжособистісних відносин учнів з порушеннями інтелекту з однокласниками для формування колективу; розвиток критичного мислення, системи ставлень до себе, формування соціальних моделей поведінки, уявлень про статеві ролі, стилі поведінки та специфіку функціонально-рольових та індивідуальних відносин у різних системах; вибір діяльності залежно від статі. Розроблено модель формування гендерної вихованості учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, яка складається з семи етапів. I етап – пояснення різниці між статтю та гендером; II етап – статева та гендерна соціалізація; III етап – процес ідентифікації дитини з представниками своєї статі; IV етап – накопичення знань щодо гендерної культури та стереотипів; V етап – накопичення знань щодо гендерних ролей; VI етап – становлення гендерної ідентичності людини; VII етап – формування гендерної свідомості людини. Результатом виховного процесу є гендерна вихованість особистості, яка включає в себе всі здобутки формування гендерної свідомості. Модель включає соціальні, психологічні, педагогічні чинники, що впливають на процес формування такої свідомості. До соціальних чинників віднесено засоби масової інформації, релігію, освіту, культуру та традиції, сімейне виховання. До психологічних – індивідуальні особливості особистості, соціально-психологічні процеси, розвиток особистості, досвід взаємодії з представниками різних статей, психологічний клімат в сім'ї, школі, на роботі та інші. До педагогічних – організація навчального процесу, виховний процес, спілкування, створення безпечного середовища, використання різноманітних педагогічних технологій та методів, включення до навчального процесу тем гендерної рівності та питань статевої ідентичності, створення умов для взаємодії учнів різних статей, забезпечення наявності в школі педагогічного колективу, який розуміє та підтримує ідеї гендерної рівності та поваги до різних соціальних ролей і статей, сприяння самовизначенню учнів щодо статевої ідентичності та підтримку різних виборів, пов'язаних із статевою роллю, а також робота з батьками учнів.

2. The dissertation substantiates the theoretical and methodological foundations of the formation of gender education of children with intellectual disabilities of middle school age in the context of modern societal challenges. They consist in the development of a harmonious personality through the elimination of outdated stereotypes, the assimilation of modern cultural norms and the promotion of socialization of children with intellectual disabilities. Since the typical female and male traits do not always correspond to the gender of the children, the gender-oriented approach in education is not justified, and currently the individual approach is widespread. Its key aspect consists in taking into account and accepting the personality as it is, and this is one of the main tasks of gender education. The main concepts of gender education were analyzed and it was established that all the considered terms, namely «sex», «gender», «gender socialization», «gender culture», «gender

stereotypes», «gender role», «gender identity», «gender consciousness» reveal the key aspects of the effective development of the future generation in the gender issue. Such a concept as «gender approach» is directly related to gender education and training, as it shows the main direction of actions in these processes: taking into account the characteristics of the individual, his interests and opportunities for self-realization. The analysis of literary sources emphasizes the need for special research on the gender education of children with intellectual disabilities in order to study it and develop new comprehensive education programs. They will serve to manage the process of personality formation of a child with intellectual disabilities; will contribute to the gender socialization of special school children, which is the process and result of the general and psychosexual development of girls/boys as they enter social relationships. After all, without proper attention to this issue, such negative consequences can be obtained, such as an increase in the risk of forming a negative or diffuse gender role identity, which can be manifested in the choice of negative role models, the inability to plan for the future, which is related to gender self-determination, difficulties in the formation of self-resentment, unwillingness to grow up, disbelief in one's own strength, anxiety and other problems. The following types of formation of gender consciousness of children with disorders of intellectual development of middle school age are described: modeling of social situations (H. Blech, I. Omelchenko); formation of emotional literacy (O. Babiak); discussion of works of literature and art in the context of modern gender dimensions (O. Gavrylov, V. Levitsky, N. Gavrylova); conducting gender equality lessons; organization of extracurricular work on the formation of gender culture; carrying out targeted activities of adults in the field of harmonizing interpersonal relations of children with intellectual disabilities with classmates to form a team; the development of critical thinking, the system of self-attitudes, the formation of social models of behavior, ideas about gender roles, styles of behavior and the specificity of functional-role and individual relationships in various systems; choice of activity depending on gender. A model of the formation of gender education of children with intellectual disabilities has been developed, which consists of seven stages. The first stage is an explanation of the difference between an sex and gender; II stage – sexual and gender socialization; III stage – gender homogenization; IV stage – accumulation of knowledge about gender culture and stereotypes; Stage V – accumulation of knowledge about gender roles; VI stage – the formation of a person's gender identity; The VII stage is the formation of a person's gender consciousness. The result of the educational process is the gender upbringing of the individual, which includes all the achievements of the formation of gender consciousness. The model includes social, psychological, and pedagogical factors affecting the process of forming such consciousness. Social factors include mass media, religion, education, culture and traditions, and family upbringing. Psychological ones include individual characteristics of the personality, socio-psychological processes, personality development, experience of interaction with representatives of different sexes, psychological climate in the family, school, at work, and others.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- 1. Криворотько А.О. Гендерне виховання як важливий чинник зміцнення здоров'я підлітків із порушеннями інтелектуального розвитку. Педагогіка здоров'я як основа розвитку потенціалу особистості / В.А. Гладуш, Н.В. Зимівець, З.П. Бондаренко, Л.М. Ніколенко та ін. Дніпро: ЛІРА, 2020. С. 150-169. ISBN 978-966-981-317-6 URL: <https://lib.iitta.gov.ua/723081/1/%D0%93%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%83%D1%88%20%D0%92.%D0%90.%20>
- 2. Криворотько А.О. Гендерне виховання підлітків з порушенням інтелектуального розвитку. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. №2(16). 2018.

c.129-135. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2018/2/22.pdf> DOI 10.32342/2522-4115-2018-16-21

- 3. Криворотько А.О. Наукові підходи щодо розуміння гендерного виховання. Збірник наукових праць Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. 2020. Вип. 1(3), ч. 1. С. 82-88. URL: <http://ppsh.udpu.edu.ua/article/view/204146> DOI: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.1\(3\).2020.204146](https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(3).2020.204146)
- 4. Криворотько А.О. Гендерний підхід як педагогічна проблема. Молодий вчений. №8.1(84.1) серпень 2020. с.36-38 (Index Copernicus) URL: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2020/8.1/9.pdf> DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-84.1-9>
- 5. Криворотько А.О. Трансформаційні процеси в освіті України: зміни у законодавстві щодо вживання поняття «порушення інтелектуального розвитку». Збірник наукових праць Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. 2022. Вип. 1(7). С.92-97 URL: <http://ppsh.udpu.edu.ua/article/view/261213> DOI: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.1\(7\).2022.261213](https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(7).2022.261213)
- 6. Kryvorotko A. Model of formation of gender education of students with intellectual disabilities. Особлива дитина: навчання і виховання. 2023. № 1 (109) С. 7-33. URL: https://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/issue/view/20/6 DOI: <https://doi.org/10.33189/ectu.v109i1.126>
- 7. Криворотько А.О. Основні поняття гендерного виховання. Вісник Української асоціації корекційних педагогів «Корекційна педагогіка». 2023. Вип. 1. С.25-29. URL: http://repository.dnu.dp.ua:1100/?page=inner_material&id=15771
- 8. Криворотько А.О. Безбар'єрність у вихованні хлопців та дівчат. XIII International Scientific and Practical Conference «Information activity as a component of science development», April 04-07, 2023, Edmonton, Canada. С. 321-323. URL: <https://isg-konf.com/information-activity-as-a-component-of-science-development/> DOI: 10.46299/ISG.2023.1.13
- 9. Каракай І., Криворотько А. Процес накопичення знань з гендерної культури у дітей з особливими освітніми потребами. Спеціальна освіта: проблеми та перспективи. Тези за матеріалами 16 Міжнародної науково-практичної конференції 18-19 квітня 2024 року / за ред. О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський. Видавець Ковальчук О.В. 2024. С. 97-100. Сертифікат №1087/24

Наукова (науково-технічна) продукція: дисертація

Соціально-економічна спрямованість: формування гендерної вихованості учнів з порушеннями інтелектуального розвитку середнього шкільного віку

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0124U000492

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Гладуш Віктор Антонович

2. Viktor A. Gladush

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5700-211X

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=c2MDTY0AAAAJ>

Повне найменування юридичної особи: Житомирський державний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125208

Місцезнаходження: вул. В. Бердичівська, буд. 40, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кікінежді Оксана Михайлівна

2. Oksana M. Kikinezhdі

Кваліфікація: д.психол.н., професор, 19.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9240-279X

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=fdWghewAAAAJ&hl=uk&oi=ao>

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Левицький Вадим Едуардович

2. Vadym E. Levytskyj

Кваліфікація: к. пед. н., доц., 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1513-5744

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=ePoj0q8AAAAJ>

Повне найменування юридичної особи: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Код за ЄДРПОУ: 02125616

Місцезнаходження: вул. Огієнка, буд. 61, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Чеботарьова Олена Валентинівна
2. Olena V. Chebotarova

Кваліфікація: д.пед.н., старший науковий співробітник, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4560-3708

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=SCXS9zcAAAAJ>

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлінського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бабяк Ольга Олексіївна
2. Olha O. Babiak

Кваліфікація: к. психол. н., с.д., 19.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-6337-120

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=5ReeHY0AAAAJ&hl=ru>

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлінського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Засенко В'ячеслав Васильович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Засенко В'ячеслав Васильович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Реєстратор

Баташева Наталія Іванівна

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна